

III. Цивільні правовідносини

Володимир Косак

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8698-7461>
volodymyr.kossak@gmail.com

УДК 347.5

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ І СТВОРЮВАНИХ НИМИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У МЕХАНІЗМІ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблем цивільно-правової відповідальності держави і створюваних нею юридичних осіб у приватних відносинах. Цивільне законодавство закріплює один з основних принципів, що впливає з методу цивільно-правового регулювання, – юридичну рівність учасників приватних відносин. Юридична рівність полягає у тому, що кожна зі сторін цивільних відносин має свій комплекс прав та обов'язків і є незалежною, непідпорядкованою іншій. Держава як учасник цивільних правовідносин має універсальну правосуб'єктність, яку реалізує через систему своїх органів та юридичних осіб публічного і приватного права.

Метою статті є аналіз особливостей цивільно-правової відповідальності держави та створених нею юридичних осіб публічного і приватного права.

Критерієм визначення статусу державного органу як суб'єкта права є порядок виникнення і наявність владних повноважень, необхідних для виконання передбачених нормативними актами функцій.

Юридичні особи публічного і приватного права, які створюються державою, є самостійними учасниками цивільного обороту. Такими ж суб'єктами приватного права будуть органи державної влади в цивільних правовідносинах. Тому важливе значення має встановлення суб'єкта і розміру відповідальності у відносинах за участю органів державної влади і створюваних ними юридичних осіб. Для цього законодавець у нормативних актах повинен конкретизувати правовий статус органів державної влади та юридичних осіб, створених органами державної влади. При цьому необхідно враховувати певні передумови. До них належать: 1) законодавче визначення правового статусу органів державної влади; 2) встановлення їх компетенції як регулятора суспільних відносин; 3) функціональні

повноваження та обов'язки; 4) можливість бути самостійним суб'єктом цивільної відповідальності.

Встановлено, що особливості правосуб'єктності органу державної влади у відносинах цивільної відповідальності охоплюють: 1) встановлення обставин, які є підставою для виникнення майнової відповідальності; 2) з'ясування правомірності дій органів державної влади; 3) визначення меж майнової відповідальності; 4) заборону застосування окремих штрафних санкцій до органів державної влади. Заходи цивільної відповідальності повинні застосовуватися з однакових засад для всіх суб'єктів приватних відносин. Для цього в законодавстві необхідно змінити підхід до розмежування цивільної відповідальності органів державної влади і створюваних ними юридичних осіб. У цивільних відносинах, у разі необхідності, субсидіарну майнову відповідальність повинні нести органи державної влади за зобов'язаннями юридичних осіб, які створені у розпорядчому порядку.

Ключові слова: суб'єкт цивільної відповідальності; державний орган; обсяг відповідальності; субсидіарна відповідальність; межі відповідальності; статус суб'єкта відповідальності.

Концептуальні засади розвитку сучасного приватного права зумовлюють актуальність формування відносин на основі юридичної рівності їх учасників. Концепція приватного права в Україні нормативно закріплена у змісті норм Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)¹, покликаною забезпечити нормальне функціонування і розвиток саме громадянського суспільства, тобто самостійної, незалежної від держави системи відносин між юридично вільними і рівноправними партнерами в усіх сферах життя².

Учасником цивільних правовідносин може бути держава. Вона є особливим суб'єктом цивільно-правових відносин. До неї не можна застосувати положення цивільного законодавства про юридичних осіб. Держава, з одного боку, є сувереном, який встановлює норми права або які санкціонуються нею. З другого боку, є учасником цивільних відносин нарівні з іншими суб'єктами права, за винятками, встановленими законом. Водночас до неї не можна застосувати деякі положення цивільного законодавства, які стосуються інших суб'єктів. Наприклад, держава як суб'єкт цивільного права не може припинитися шляхом ліквідації чи реорганізації.

Держава може бути безпосереднім учасником цивільних відносин лише у випадках, прямо передбачених законом. Так, відповідно до ЦК України держава є суб'єктом цивільних правовідносин у разі створення юридичних осіб публічного права. У випадках участі держави в цивільних правовідносинах повинні бути дотримані загальні засади

¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> (дата звернення: 16.11.2018).

² Р Майданик, 'Цивільне право як сфера приватного права України' (2013) 1 Приватне право 71.

Володимир Коссак

цивільного права і, насамперед, вимоги юридичної рівності з іншими суб'єктами цивільного права. Встановлюючи правила поведінки суб'єктів цивільних відносин, держава як їх учасник повинна сама їх дотримуватися.

Такий підхід повинен бути визначальним у разі порушення цивільних прав та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин і застосування заходів юридичної відповідальності. Теоретичні та практичні проблеми притягнення суб'єктів публічного права до цивільно-правової відповідальності вже протягом тривалого часу є об'єктом наукових досліджень. Незважаючи на достатньо прискіпливу увагу до дослідження цих питань, можна констатувати, що притягнення держави Україна чи будь-якого іншого суб'єкта публічного права до цивільно-правової відповідальності досі залишається надзвичайно складною практичною проблемою. Підґрунтям для вирішення вказаних проблем практичної юриспруденції можуть слугувати подальші наукові дослідження, зокрема спрямовані на визначення загальних положень (засад) цивільно-правової відповідальності суб'єктів публічного права³.

Цивільне законодавство закріплює один з основних принципів, що впливає з методу цивільно-правового регулювання, – юридичну рівність учасників особистих немайнових та майнових відносин. Юридична рівність полягає у тому, що кожна зі сторін цивільних відносин має свій комплекс прав та обов'язків і є незалежною, непідпорядкованою іншій.

Державі як учаснику цивільних правовідносин властива правосуб'єктність, яка має універсальний характер. Однак держава здійснює свої повноваження у встановлених Конституцією України⁴ межах і відповідно до законів України.

Держава реалізує правосуб'єктність через систему своїх органів. Стаття 5 Основного Закону визначає, що 'носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та органи місцевого самоврядування'⁵. Згідно зі ст. 6 Конституції України:

<...> державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України⁶.

www.pravoua.com.ua

³ І Безклубий (заг ред), *Відповідальність у приватному праві: монографія* (Грамота 2014) 275-6.

⁴ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (дата звернення: 16.11.2018).

⁵ Там само.

⁶ Там само.

У цивільному законодавстві вживається термін “державний орган як суб’єкт цивільних правовідносин, який виступає від імені Українського народу”. Так, згідно зі ст. 324 ЦК України:

Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об’єктами права власності Українського народу.

Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України⁷.

Вживається у ЦК України також поняття “держава”. Наприклад, згідно зі ст. 326 ‘у державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, які належать державі Україна’⁸. Але, знову ж таки, від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідні органи державної влади.

Загальноприйняте законодавче визначення органу державної влади відсутнє, хоча в спеціальному законодавстві, зокрема у ст. 1 Закону України “Про захист економічної конкуренції” можна знайти таке визначення:

Орган влади – міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим, державні органи, що здійснюють регулювання діяльності суб’єктів природних монополій, ринку цінних паперів, державні органи приватизації, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення, місцеві органи виконавчої влади⁹.

Суб’єктом здійснення права державної власності є органи державної влади, які здійснюють право власності від імені та в інтересах держави. Згідно з Конституцією України право державної власності здійснюється Верховною Радою України, яка затверджує перелік об’єктів праводержавної власності, що не підлягають приватизації (п. 36 ст. 85); Кабінет Міністрів України, на якого покладається забезпечення рівних умов розвитку усіх форм власності, здійснення управління об’єктами державної власності (п. 5 ст. 116).

Статтю 326 ЦК України “Право державної власності” у зв’язку з прийняттям Закону України “Про управління об’єктами державної влас-

⁷ Цивільний кодекс України (н 1).

⁸ Там само.

⁹ Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>> (дата звернення: 16.11.2018).

Володимир Коссак

ності”¹⁰ доповнено ч. 3 такого змісту: ‘Управління майном, що є в державній власності, здійснюється державними органами, а у випадках, передбачених законом, може здійснюватися іншими суб’єктами’¹¹.

Законом України ‘Про управління об’єктами державної власності’ суб’єктами управління об’єктами державної власності визнаються: Кабінет Міністрів України; міністерства та інші органи виконавчої влади; органи, які здійснюють управління державним майном відповідно до повноважень, визначених окремими законами; державні господарські об’єднання, державні холдингові компанії, інші державні господарські організації; юридичні та фізичні особи, які виконують функції з управління корпоративними правами держави; Національна академія наук України, галузеві академії наук.

Кабінет Міністрів України на підставі п. 5 ст. 116 Конституції України та п. 1 ст. 20 Закону України ‘Про Кабінет Міністрів України’¹² здійснює управління об’єктами державної власності відповідно до закону, здійснює управління об’єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами, делегує в установленому законом порядку окремі повноваження щодо управління зазначеними об’єктами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та відповідним суб’єктам господарювання; подає Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення переліку об’єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

Таким чином, від імені держави в цивільних відносинах беруть участь міністерства, державні комітети, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, місцеві державні адміністрації, територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а також інші уповноважені державою органи.

Цивільне законодавство визначає, що держава як самостійний учасник цивільних відносин, як суб’єкт цивільного права, що має відокремлене майно, несе відповідальність за своїми зобов’язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення. Наприклад, Закон України ‘Про введення мораторію на примусову реалізацію майна’¹³ у ст. 1 встановлює мораторій на застосування примусової реалізації майна державних підприємств та господарських товариств, у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 %

www.pravoua.com.ua

¹⁰ Про управління об’єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>> (дата звернення: 16.11.2018).

¹¹ Цивільний кодекс України (н 1).

¹² Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 21 грудня 2006 р. № 514 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>> (дата звернення: 16.11.2018).

¹³ Про введення мораторію на примусову реалізацію майна: Закон України від 29 листопада 2001 р. № 2864 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2864-14>> (дата звернення: 16.11.2018).

до вдосконалення визначеного законами України механізму примусової реалізації майна.

Під примусовою реалізацією майна підприємств слід розуміти відчуження об'єктів нерухомого майна та інших основних засобів виробництва, що забезпечують ведення виробничої діяльності цими підприємствами, а також акцій (часток, паїв), що належать державі в майні інших господарських товариств і передані до статутних фондів цих підприємств, якщо таке відчуження здійснюється шляхом: звернення стягнення на майно боржника за рішеннями, що підлягають виконанню Державною виконавчою службою, продажу майна в процесі провадження справи про банкрутство відповідно до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"¹⁴ щодо визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і продажу майна підприємства.

Державою відшкодовується в повному обсязі шкода, завдана особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї (ст. 1161 ЦК України); шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи, яке має істотну цінність (ст. 1162 ЦК України).

Шкода, завдана фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду (ст. 1176 ЦК України, Закон України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду"¹⁵).

Державою відшкодовується майнова шкода, завдана майну фізичної особи внаслідок злочину, якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин, або якщо вона є неплатоспроможною.

Відповідальність держави може бути і в сфері нормотворчої діяльності. Зокрема, відшкодовується шкода, завдана прийняттям закону

¹⁴ Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>> (дата звернення: 16.11.2018).

¹⁵ Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання досудового слідства, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 266 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>> (дата звернення: 16.11.2018).

про припинення права власності на певне майно. Згідно зі ст. 1170 ЦК України у разі прийняття закону, що припиняє право власності особи на майно, шкода, завдана власникові такого майна, відшкодується державою в повному обсязі. Підставою виникнення зазначеного обов'язку є: 1) прийняття закону, що припиняє право власності; 2) завдання шкоди власникові такого майна внаслідок прийняття такого закону.

Оскільки прийняття законів є прерогативою законодавчої гілки державної влади, то й обов'язок відшкодування шкоди, завданої в сфері законотворчої діяльності майну власника, покладається на державу.

Питання відшкодування шкоди, завданої державними органами в сфері нормотворчої діяльності, залишається проблемним. Законодавчим органом є Верховна Рада України, яка приймає закони, постанови. Виникає проблема щодо відшкодування шкоди, завданої в результаті нормотворчої діяльності Верховної Ради України та інших державних органів, які здійснюють свою діяльність на основі законів. Адже для того, щоб особа, права та інтереси якої порушено, могла звернутися з вимогою про відшкодування шкоди, необхідно, аби акт законодавства був скасований. Така прерогатива належить самій Верховній Раді України або Конституційному Суду України. Оскільки згідно з пунктами 3 і 4 ст. 11 ЦК України цивільні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства, а у випадках, встановлених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки виникають безпосередньо з актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, можна вважати, що у разі визнання їх неконституційними (за винятком органів місцевого самоврядування), перелічені акти є нечинними. Якщо внаслідок прийняття такого акта завдана шкода цивільним правам та інтересам особи, остання має право на відшкодування шкоди, завданої відповідно до ст. 1175 ЦК України державою або Автономною Республікою Крим у сфері нормотворчої діяльності.

Критерієм визначення статусу державного органу як суб'єкта права є порядок виникнення і наявність владних повноважень, необхідних для виконання функцій, передбачених нормативними актами. Так, Законом України "Про внесення змін до деяких Законів України про особливості фінансового контролю окремих категорій посадових осіб" визначено поняття державного органу, а саме:

Державний орган – орган державної влади, в тому числі колегіальний державний орган, інший суб'єкт публічного права, незалежно від наявності статусу юридичної особи, якому згідно із законодавством на-

дані повноваження здійснювати від імені держави владні управлінські функції, юрисдикція якого поширюється на всю територію України або на окрему адміністративно-територіальну одиницю¹⁶.

Відповідно до ст. 167 ЦК України:

Держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин.

Держава може створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом.

Держава може створювати юридичні особи приватного права (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом¹⁷.

На відміну від органів державної влади, які здійснюють свої функції від імені держави в межах визначеної законодавством компетенції, юридичні особи діють самостійно. З цим пов'язані особливості відповідальності перелічених суб'єктів права в цивільних відносинах.

Згідно зі ст. 176 ЦК України держава відповідає за зобов'язаннями створюваних нею осіб, лише у випадках, передбачених законом України. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2017 р. № 122 “Про збільшення статутного капіталу публічного акціонерного товариства ‘Державний ощадний банк України’ і внесення змін до його статуту”¹⁸ підкреслюється, що названий банк є державним банком, створеним як юридична особа приватного права. Відповідно до п. 8 цієї постанови банк не відповідає за зобов'язаннями держави, а держава не відповідає за зобов'язаннями банку, крім випадків, передбачених законом або договором. Зі свого боку банк не відповідає за зобов'язаннями Національного банку України, а Національний банк України не відповідає за зобов'язаннями державного ощадного банку, якщо інше не передбачено законом або договором. Однак збереження вкладів фізичних осіб, які розміщені в банку, гарантується державою відповідно до закону. Такий же підхід встановлений у законодавстві стосовно юридичних осіб публічного права, які створюються державою. Держава несе безпосередню майнову відповідальність у випадках, прямо передбачених законом.

¹⁶ Про внесення змін до деяких Законів України про особливості фінансового контролю окремих категорій посадових осіб: Закон України від 23 березня 2017 р. № 1975 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-19>> (дата звернення: 16.11.2018).

¹⁷ Цивільний кодекс України (н 1).

¹⁸ Про збільшення статутного капіталу публічного акціонерного товариства “Державний ощадний банк України” та внесення змін до його Статуту: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2017 р. № 122 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-2017-%D0%BF#n2>> (дата звернення: 16.11.2018).

Статус учасника правовідносин визначається колом прав та обов'язків. У приватних відносинах правовий статус суб'єкта передбачає можливість бути самостійним суб'єктом відповідальності. Правове положення юридичних осіб, які створюються державою, визначається нормативними актами й установчими документами, на основі яких вони функціонують. Нормативними актами встановлюється компетенція органу державної влади у сфері цивільних правовідносин, а статутом – правосуб'єктність юридичної особи приватного чи публічного права. Наслідком порушення меж інтвенції у сферу приватних відносин є завдання шкоди охоронюваним законом правам та інтересам інших осіб. У таких випадках за наявності необхідних умов виникає охоронне правовідношення, у межах якого настає цивільно-правова відповідальність.

Для здійснення своїх функцій держава створює органи влади й управління. Останні є самостійними учасниками публічних і приватних відносин. Під час здійснення функцій, визначених законодавством і статутом (положенням), можуть бути порушені охоронювані законом права та інтереси інших осіб. Відповідно, держава несе відповідальність за дії (бездіяльність) створених нею органів. Як зазначає Н. Кузнецова, однією з найбільш складних проблем формування і подальшого функціонування громадянського суспільства залишається співвідношення між ним і державою¹⁹.

Кожен має право на відшкодування державою чи органами місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

У відносинах за участю органів державної влади важливе значення має з'ясування правового статусу суб'єкта цивільної відповідальності та її розмір. При цьому необхідно враховувати певні передумови. До них належать: 1) законодавче визначення правового статусу органів державної влади; 2) встановлення їх компетенції як регулятора суспільних відносин; 3) функціональні повноваження та обов'язки; 4) можливість бути самостійним суб'єктом цивільної відповідальності.

Аналіз чинного законодавства свідчить, що в цивільному праві держава, як правило, дистанціюється від відповідальності за протиправну поведінку створюваних нею юридичних осіб. Безпосередньо майнову відповідальність держава несе лише у випадках, прямо передбачених за-

¹⁹ Н. Кузнецова, 'Формирование и укрепление частноправовых основ гражданского общества в Украине' в Майданик Р (ред), *Альманах цивилистики*, вып 6 (Правова єдність 2015) 43.

конодавством. Хоча в публічних відносинах декларується інший підхід. Так, відповідно до ст. 96 Податкового кодексу України:

96.1. У разі якщо сума коштів, отримана від продажу внесеного в податкову заставу майна комунального підприємства, не покриває суму його податкового боргу і витрат, пов'язаних з організацією та проведенням публічних торгів, або у разі відсутності у такого боржника власного майна, що відповідно до законодавства України може бути внесено в податкову заставу та відчужено, контролюючий орган зобов'язаний звернутися до органу місцевого самоврядування чи органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить майно такого платника податків, з поданням щодо прийняття рішення про:

96.1.1. виділення коштів місцевого бюджету на сплату податкового боргу такого платника податків.

<...> 96.2. У разі якщо сума коштів, отримана від продажу внесеного в податкову заставу майна державного підприємства, яке не підлягає приватизації, у тому числі казенного підприємства, не покриває суму податкового боргу такого платника податків і витрат, пов'язаних з організацією та проведенням публічних торгів, або у разі відсутності майна, що відповідно до законодавства України може бути внесено в податкову заставу та відчужено, контролюючий орган зобов'язаний звернутися до органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить такий платник податків, з поданням щодо прийняття рішення про:

96.2.1. надання відповідної компенсації з бюджету за рахунок коштів, призначених для утримання такого органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить такий платник податків²⁰.

Висновки. Узагальнюючи сказане, варто зазначити, що в законодавстві необхідно визначити особливості правосуб'єктності органу державної влади у відносинах цивільної відповідальності, які охоплюють: 1) встановлення обставин, які є підставою для виникнення майнової відповідальності; 2) з'ясування правомірності дій органів державної влади; 3) визначення меж майнової відповідальності; 4) заборону застосування окремих штрафних санкцій до органів державної влади.

Заходи цивільної відповідальності повинні застосовуватися за однакових засад для всіх суб'єктів приватних відносин. Тому важливе значення має встановлення суб'єкта й обсягу цивільної відповідальності у відносинах за участю органів державної влади і створюваних нею юридичних осіб. Для цього в законодавстві необхідно змінити підхід до розмежування цивільної відповідальності органів державної влади і створюваних ними юридичних осіб. У цивільних правовідносинах органи

²⁰ Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> (дата звернення: 16.11.2018).

державної влади, які в розпорядчому порядку створили юридичні особи, у разі необхідності повинні нести субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями останніх.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
2. Podatkovi kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 2 hrudnia 2010 r. № 2755 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
3. Pro Kabinet Ministriv Ukrainy [On the Cabinet of Ministers of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 27 liutoho 2014 r. № 794 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
4. Pro poriadok vidshkoduvannia shkody, zavdanoi hromadianynovi nezakonnymy diiamy orhaniv, shcho zdiisniuiut operativno-rozshukovu diialnist, orhaniv dosudovoho rozsliduvannia, prokuratury i sudu [On the Procedure for Reimbursement of the Damage to a Citizen Resulting from Illegal Actions of Bodies of Pretrial Investigation Inquiry, Prosecution and Court]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 1 hrudnia 1994 r. № 266 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
5. Pro upravlinnia ob'ektyamy derzhavnoi vlasnosti [On the State Property Management]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 21 veresnia 2006 r. № 185 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
6. Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrotom [On Restoring the Debtor's Solvency or Declaring It Bankrupt]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 14 travnia 1992 r. № 2343 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo osoblyvostei finansovoho kontroliu okremykh katehoriï posadovykh osib [On Amendments to Some Laws of Ukraine on Specific Aspects of Financial Control of Separate Categories of Officials]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 23 bereznia 2017 r. № 1975 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-19>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
8. Pro vvedennia moratoriï na prymusovu realizatsiiu maina [On Introduction of the Moratorium on Compulsory Sale of Property]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 29 lystopada 2001 r. № 2864 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2864-14>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
9. Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii [On the Protection of Economic Competition]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 11 sichnia 2001 r. № 2210 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).
10. Pro zbilshennia statutnoho kapitalu publicnogo aktsionernoho tovarystva "Derzhavnyi oshchadnyi bank Ukrainy" ta vnesennia zmin do yoho Statutu [On Increasing of the Authorized Capital of Public Joint Stock Company "The State Savings Bank of Ukraine" and Amending of its Charter]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of

the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 6 bereznia 2017 r. № 122 <<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249799666>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).

11. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 16 sichnia 2003 r. № 435 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> (accessed: 16.11.2018) (in Ukrainian).

Bibliography

Edited books

12. Bezklubiy I (red), *Vidpovidalnist u pryvatnomu pravi: monohrafia [Liability in Private Law: Monograph]* (Hramota 2014) (in Ukrainian).
13. Kuznietsova N, 'Formirovanie i ukreplenie chastnopravovykh osnov grazhdanskogo obshchestva v Ukraine' [Formation and Strengthening of Private Law Foundations of Civil Society in Ukraine] v Maidanyk R (red), *Almanakh tsyvylystyky*, vyp 6 (Pravova yednist 2015) (in Russian).

Journal articles

14. Maidanyk R, 'Tsyvilne pravo yak sfera pryvatnoho prava Ukrainy' ['Civil Law as a Domain of Private Law of Ukraine'] (2013) 1 Pryvatne pravo 65-80 (in Ukrainian).

Volodymyr Kossak

LEGAL PERSONALITY OF PUBLIC AUTHORITIES AND LEGAL ENTITIES ESTABLISHED BY THEM IN THE MECHANISM OF CIVIL LIABILITY REGULATION

ABSTRACT. The article aims at investigating into the issues pertaining to civil liability of the State and legal entities established by it in private relations. Civil legislation contains one of the basic principles ensuing from the method of regulation under civil law – legal equality of participants in private relations. By legal equality it is meant that each of the parties to civil relations has its own set of rights and obligations and is independent, not subordinate to the other one. The State as a party to civil legal relations has a universal legal personality, which it exercises through the system of its bodies and legal entities under public and private law.

The purpose of the article is to analyze special aspects of civil liability of the State and legal entities under public and private law established by it.

The criterion for determining the status of a public authority as a person subject to law is the procedure of occurrence and the presence of power authorizations necessary for the exercise of functions prescribed by statutory enactments.

Legal entities under public and private law established by the State are stand-alone participants of civil commerce. Public authorities in civil law relations are the same persons subject to private law. Therefore, it is crucial to establish the subject and the extent of liability in relations involving public authorities and legal entities established by them. For this purpose, the legislator in statutory enactments should detail the legal status of public authorities and legal entities established by public authorities. In this context, certain prerequisites should be taken into account. These include: 1) legislative definition of the legal status of public authorities; 2) establishment of their competence as a regulator of

Володимир Коссак

social relations; 3) functional powers and responsibilities; 4) ability to be an independent subject of civil liability.

The author establishes that specific features of a public authority's legal personality in civil liability relations comprise: 1) establishing of circumstances which entail property liability; 2) establishing whether actions of public authorities are legally justified; 3) defining the extent of property liability; 4) prohibition to apply certain penal sanctions to public authorities. Civil liability measures should be applied for the same reasons to any subject of private relations. For this purpose, the legislation should change the approach delimiting liability of public authorities and legal entities established by them. In civil relations, if necessary, subsidiary property liability should be borne by public authorities for obligations of legal entities established under the regulatory procedure.

KEYWORDS: subject of civil liability; public authority; liability extent; subsidiary liability; limits of liability; status of the liability subject.